

دوره ۷ - شماره ۲۰ - تابستان ۱۴۰۳

واکاوی جایگاه کنگره و اختیارات آن در نظام سیاسی ایالات متحده آمریکا

امیررضا محمودی، عباس تقوایی، محدثه قوامی‌پور سرشکه

چالش‌های حضور جوامع مدنی در فرایند دادرسی کیفری در ایران

انسبه سلیمی، علی دادخواه

تحلیلی بر فروض مسئولیت کیفری ضابطین قضایی با تاکید بر نظریه «مشارکت با فضیلت» در حقوق ایران

هادی مسعودی فر، نفیسه شیرازی

جرم انگاری شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر در حقوق ایران

حمید عیاده پور، مریم کمائی، داریوش کلانتری

مسئولیت قیم؛ مطالعه تطبیقی نظام حقوقی ایران و فرانسه

اکرم السادات مکی، اسماعیل کشکولیان

عاملیت ژن در جرائم سایبری و تاثیر آن در ارتکاب رفتار مجرمانه با تاکید بر جرم‌شناسی سایبری

سجاد صنعت‌جو، مائده دقیقی، شهرروز دربندی

امکان‌سنجی مشروعیت استبدال مال موقوفه در مذاهب فقهی اسلامی و حقوق موضوعه ایران

الهام طبرسا، محدثه صادقیان لمراسکی

واکاوی در آراء ابن سینا پیرامون زنان و کودکان و مقایسه آن با مفاد کنوانسیون رفع هرگونه تبعیض علیه زنان

و کنوانسیون حقوق کودک

محمد مهدی داور، ریحانه صادقی

واکاوی چالش‌های اجرایی دستور ضبط وثیقه در شعب اجرای احکام کیفری

اکبر محمودی، ایمان اسفندیار

امکان‌سنجی دفاع مشروع از طریق حملات سایبری

صالح غلام‌حیدری

چالش‌های حکمرانی مبتنی بر توسعه پایدار در نظام بودجه ریزی ایران

محمد مهدی رضوانی فر، زهرا سلیمی

ساخت دولتی در خدمت زنان: ادغام جنسیت در دولت‌سازی پساناقشه

مرجان مرادی

سلاح‌های جنگ، ابزار عدالت: استفاده از هوش مصنوعی در مرحله تحقیقات جرایم بین‌المللی

نوید زمانه قدیم، آرام عباسپور جلالی

نقش و اهمیت دیوان عدالت اداری در تضمین حقوق فردی

زهرا معاریان

Criminalization of Hunting Children and Teenagers in Vyberspace in Iranian Law

جرم‌انگاری شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر در حقوق ایران

Hamid Ayadehpor

Lecturer at the Comprehensive Applied Scientific University of Khuzestan Province Police Command Unit, Ahvaz, Iran (Corresponding Author)

حمید عیاده پور
مدرس دانشگاه جامع علمی کاربردی واحد فرماندهی انتظامی استان خوزستان، اهواز، ایران (نویسنده مسئول)
hamidayadehpor@gmail.com

Maryam Kamaei

Department of Criminal Law and Criminology, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran

مریم کمائی
گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران
maryamkamaei2019@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0003-0483-4566>

Daryoush Kalantari

Department Law, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran

داریوش کلاترئی
گروه حقوق، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران
Dkalantar94@gmail.com

Abstract

With the ever-increasing expansion of the Internet and its influence in various aspects of life, children and teenagers, as a vulnerable group, have been exposed to many risks, including sexual abuse in cyberspace. This ominous phenomenon, which is also known as the "hunting of children and teenagers in the cyberspace", has destructive consequences on the mental and physical health of these people and requires strong legal measures to deal with it. Jurisprudence has delved into the criminalization of Iranian law and checked whether the Iranian law has been criminalized well in dealing with this phenomenon, and in this regard, we discuss the criminal policy of international documents and its adaptation to the laws of the country of Iran. In this article, we find out that Iran's criminal policy regarding the hunting of children and teenagers in the cyberspace is very scattered compared to the international legal documents that have specifically stated the criminal titles in this field, and the legislator in each of the legal texts He has mentioned examples that cause the courts to face the problem of recognizing the governing law in each case, and the legislator should criminalize the hunting of children and teenagers in the cyberspace of children under a separate criminal title and one of the chapters of the penal law assign it.

Keywords: Child Hunting, Cyberspace, Criminal Policy, Criminalization.

چکیده

با گسترش روزافزون اینترنت و نفوذ آن در ابعاد مختلف زندگی، کودکان و نوجوانان به‌عنوان گروهی آسیب‌پذیر، در معرض خطرات متعددی از جمله سوء‌استفاده جنسی در فضای سایبر قرار گرفته‌اند. این پدیده شوم که به شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر نیز معروف است، پیامدهای مخربی بر سلامت روان و جسم این افراد داشته و نیازمند تدابیر قانونی قوی برای مقابله با آن است. عواملی چون سهولت دسترسی به اینترنت، محیط امن فضای مجازی و پنهان ماندن هویت مجرم، توزیع سریع و کم هزینه نقش مهمی در این افزایش داشته است. در این پژوهش بر آن هستیم که با نگرش به مبانی فقهی نسبت به جرم‌انگاری در حقوق ایران کنکاش کرده و بررسی کنیم که آیا قانون ایران در مقابله با این پدیده به خوبی جرم‌انگاری شده است یا خیر؟ و در همین راستا به سیاست جنایی اسناد بین‌المللی و تطبیق آن با حقوق کشور ایران می‌پردازیم. در این نوشتار در می‌یابیم که سیاست جنایی ایران در قبال شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر در مقایسه با حقوق اسناد بین‌المللی که عناوین مجرمانه را در این زمینه به‌صورت خاص بیان کرده، بسیار پراکنده است و قانون‌گذار در هریک از متون قانونی مصادیقی را ذکر کرده که باعث می‌شود محاکم درباره هر پرونده با مشکل تشخیص قانون حاکم مواجه باشند و باید قانون‌گذار، شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر کودکان را تحت یک عنوان مجرمانه به‌طور مجزا جرم‌انگاری نماید و یکی از فصول قانون مجازات اسلامی را به آن اختصاص دهد و با افزایش محتوای آموزشی مرتبط با مسئله جنسی، سلامت روابط جنسی را برای کسانی که به دنبال پاسخ سؤالات خود هستند و یا در چنین فضای مجازی قرار می‌گیرند را فراهم نمایند.

واژگان کلیدی: شکار کودکان، فضای سایبر، سیاست جنایی، جرم‌انگاری.

Received: 2024/04/13 - Review: 2024/06/25 - Accepted: 2024/08/05

دربافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۴/۱۳ - بازنگری مقاله: ۱۴۰۳/۰۶/۲۵ - پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۰۸/۰۵

ارجاع:

عیاده پور، حمید؛ کمائی، مریم؛ کلانتری، داریوش؛ (۱۴۰۳)، جرم‌انگاری شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر در حقوق ایران، تمدن حقوقی، شماره ۲۰.

Copyrights:

Copyright for this article is retained by the author (s) , with publication rights granted to Legal Civilization. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>) , which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

CC BY-NC-SA

مقدمه

تکنولوژی‌های ارتباطاتی و اطلاعاتی جدید، از جمله عوامل افزایش ارتکاب برخی جرایم از جمله هرزه‌نگاری کودکان عنوان شده است (کردعلیوند و میرزایی، ۱۳۹۷، ۱۰۲). فضای سایبری با فراهم آوردن سطوح بالایی از اطلاعات، ارتباطات و سرگرمی‌ها بخش جدایی‌ناپذیر زندگی اطفال می‌باشد. حق اطفال به دسترسی به فضای سایبر در جهت برخورداری از حقوق اساسی خود مانند حق بر آموزش، حق بر آزادی بیان و اطلاعات، حق تفریح و سرگرمی و حق بر شرکت در اجتماعات، بی‌تردید نیازمند محیطی امن و مطلوب می‌باشد. فضای سایبر با وجود منافع بی‌شمار به واسطه جرایم گسترده و پیچیده و عدم آگاهی و نبود بستر قانونی منجر به آسیب‌های زیادی برای اطفال بوده، که امنیت روانی و اخلاقی اطفال را به‌عنوان سرمایه‌های انسانی جوامع در خطر قرار داده است (بذرباج، ۱۴۰۱، ۲۹۷). با توجه به این که هیچ عملی جرم نیست مگر آن که توسط قانون‌گذار جرم‌انگاری شده باشد، در این پژوهش به بررسی جرم شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر از منظر فقهی، ارکان اصلی این جرم، قوانین مرتبط با آن و مجازات‌های در نظر گرفته شده، عناصر مادی و روانی، سوءنیت عام و سوءنیت خاص و حمایت کیفری از بزه‌دیدگان این جرم می‌پردازیم.

جرم‌انگاری هر جرمی مستلزم بررسی ماهیت، ویژگی‌ها و حدود آن است. این امر مستلزم تلفیق آموزه‌های حقوق جزای عمومی و حقوق جزای اختصاصی توسط قانون‌گذار است. به عبارت دیگر، هر

فعل یا ترک فعلی که قانون‌گذار برای آن مجازات و ضمانت اجرایی تعیین کند، وصف جرم داشته و نتیجه جرم‌انگاری تلقی می‌شود. این تعریف در عرف و شرع، مبنای جرم دانستن افعال خاص است. در حقوق کیفری ایران، این امر ناظر بر احکام و قواعد فقهی است. جرم‌انگاری را فرایندی می‌دانند که طی آن، قانون‌گذار با لحاظ هنجارها و ارزش‌های بنیادی جامعه، اتکاء به مبانی نظری مورد قبول خود و متأثر از نظام عقیدتی حاکم، فعل یا ترک فعلی را ممنوع و برای آن مجازات کیفری تعیین می‌کند. بر این اساس، جرم‌انگاری امری مبتنی بر علم زیرساختی همچون فلسفه حقوق، فلسفه سیاسی و علوم اجتماعی است. لذا مبنای اتکاء جرم‌انگاری بر مفاهیمی چون اخلاق، حق، عدالت و قدرت و نهایتاً آزادی بوده و اهداف ناشی از آن، ناظر بر تلقی دولت از رفتارهای مغایر هنجارهای مسلم اجتماعی است.

مبانی نظریات وصف جرم‌انگاری، بنا به دیدگاه‌های عدیده مؤثر بر آن، در تقابل با اندیشه و نظریه سیاست جنایی، به چالش کشیده شده و نوعاً مؤاخذه می‌گردد. چراکه برخلاف اندیشه‌های رایج در جرم‌انگاری، عملاً ملاحظه و ملاک نظر برای ایجاب ریاست کیفری و وجوب امر بر اعمال مجازات بوده و متأثر از مؤلفه‌های اساسی سیاست جنایی که واجد مقدمات و نهایتاً مؤخرات و نتایج خاص است نبوده و نیست. لذا قانون‌گذار ایران در ۱۳۸۸ با تصویب قانون جرایم رایانه‌ای زمینه مبارزه کیفری با مظاهر بزهکاری سایبری را از نظر شکلی (از ماده‌های ۲۸ تا ۵۱) و ماهوی جرایم سایبری و مجازات‌های مربوط (از ماده‌های ۱ تا ۲۷) فراهم نمود.

به موازات گسترش فناوری‌های نوین اطلاعات، ارتباطات و گسترش استفاده از آن‌ها، کشورها شاهد ظهور نسل جدید از جرایم، بزهکاران و بزه دیدگان هستند که شناخت آن‌ها، مطالعات جرم‌شناختی جدیدی را می‌طلبد. بدین ترتیب، حقوق کیفری سایبری و جرم‌شناسی سایبری در قلمرو رشته مطالعاتی نوپا به‌ویژه در کشور ما هستند. تصویب قانون جرایم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸ و رویه قضایی که به تصریح به استناد مفاد این قانون ایجاد و صادر خواهد شد، بی‌تردید، فصل‌های پژوهشی نوینی را در حقوق کیفری اختصاصی و عمومی، آیین دادرسی کیفری و حتی جرم‌شناسی و بزه دیده‌شناسی سایبری در ایران خواهد گشود.

شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر عنوانی است که علاوه بر قانون مدنی در قوانین و مقررات تمامی کشورها با اتخاذ سیاست‌های خاصی به آن اشاره شده است. به‌رغم این مسئله در ایران شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر عنوان چندان شناخته شده‌ای نیست و در هیچ‌یک از قوانین ایران، عنوان شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر به کار برده نشده ولی قانون‌گذار ایران در قالب قوانین

مختلف که همگی از منابع فقهی استنباط شده‌اند مقررات ویژه‌ای تحت عنوان جرائم علیه عفت و اخلاق عمومی در نظر گرفته است.

دربارهٔ شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر در فضای مجازی از طریق اینترنت نظر به این که مطابق ماده ۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ هر فعل یا ترک فعلی که قانون برای آن مجازات تعیین کرده باشد، جرم محسوب می‌گردد، بنابر ظاهر ماده فوق اگر شخصی فعلی انجام دهد که از نظر قانون جرم محسوب شده باشد مستحق مجازات خواهد بود. لذا هیچ پدیده‌ای را نمی‌توان مجرمانه دانست مگر به موجب قانون بنابر این تا هنگامی که هیچ قانونی در مجلس شورای اسلامی تحت عنوان قانون جرائم رایانه‌ای به توصیف جرم رایانه‌ای پرداخته بود می‌توان گفت که نظام قضایی ایران، جرم رایانه‌ای نداشته است و موارد نادری که تاکنون اصطلاحاً به‌عنوان جرم رایانه‌ای مورد تعقیب قضایی قرار گرفته است نیز تحت عنوان مجرمانه دیگری همانند انتشار تصاویر، فیلم‌های مبتذل، مستهجن و نظایر آن‌ها بوده است.

۱- مفاهیم

۱-۱- فضای سایبر

فضای سایبر یا فضای مجازی به فضایی گفته می‌شود که برخلاف فضای واقعی در آن نیازی به جابه‌جایی‌های فیزیکی نیست و کلیه اعمال فقط از طریق فشردن کلیدها یا ماوس صورت می‌گیرد. از مهم‌ترین ویژگی‌های فضای سایبر گسترده بودن، جهان شمول بودن، گزینشی بودن اطلاعات و پوشیده بودن است. در توضیح گزینشی بودن اطلاعات باید گفت که اطلاعات در فضای سایبر اطلاعات مبتنی بر مطالبه است و تا زمانی که او آن را درخواست نکند به دست او نمی‌رسد، برخلاف رادیو و تلویزیون که با روشن کردن آن به دست کاربر می‌رسد و منظور از پوشیده بودن این است که نقش آفرینان این فضا کاملاً مخفیانه و بدون بیم از شناخته شدن با هویت ساختگی به شکل افسارگسیخته و فارغ از کنترل‌های اجتماعی اقدامات خود را به معرض اجرا می‌گذارند (رهگشا و همکاران، ۱۳۹۶، ۳).

۱-۲- مفهوم شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر در حقوق کیفری ایران

لغت نامه‌های فارسی تعریفی از واژه «شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر» ارائه ننموده‌اند. فرهنگ معین کلمه «هرزه» را فاسد و عیاش و کلمه «نگاری» را تصویر کردن و رسم کردن تعریف کرده است. می‌توان این واژه را در زبان فارسی به نمایش گذاشتن بدن برهنه انسان و یا عمل جنسی با هدف برانگیختگی

جنسی تعبیر کرد. در تبیین واژه شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر کودک از عبارت‌هایی از جمله «پدو شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر»، «شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر کودک نما»، «شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر شبیه‌سازی شده» نیز استفاده شده است.

قانون‌گذار ایران نیز در هیچ‌یک از متون قانونی واژه «شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر» را به کار نبرده است. در قانون مجازات اسلامی عبارات جریحه دار کردن عفت و اخلاق عمومی و منافی عفت عمومی به این معنا به کار گرفته شده است. فصل هجدهم قانون مجازات اسلامی تحت عنوان جرایم علیه عفت و اخلاق عمومی به طور ضمنی شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر را ساختن نوشته یا طرح، گراور، نقاشی، تصاویر، مطبوعات، اعلانات، علائم، فیلم، نوار سینما یا به طور کلی هر چیزی دانسته است که عفت و اخلاق عمومی را جریحه دار نماید.

با تصویب قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیرمجاز می‌نمایند در سال ۱۳۷۲، برای اولین بار واژه‌های مستهجن و مبتذل جایگزین عبارت منافی عفت عمومی گردید. بر اساس تبصره پنجم بند الف ماده ۳ این قانون، آثار سمعی و بصری مستهجن، به آثاری اطلاق می‌شود که محتوای آن‌ها نمایش برهنگی زن و مرد و یا اندام تناسلی و یا نمایش آمیزش جنسی باشد. بر اساس تبصره اول بند ب ماده ۳، آثار سمعی و بصری مبتذل به آثاری گفته می‌شود که دارای صحنه‌ها و صور قبیحه بوده و مضمون مخالف شریعت اسلامی را تبلیغ و نتیجه‌گیری کند.

۱-۳- مفهوم کودک

تعریف کودک و تعیین پایان سن کودکی همواره از مسائل مهم مورد توجه قانون‌گذار و حقوق‌دانان بوده است. در بیشتر لغت‌نامه‌ها و متون قانونی از واژه‌های طفل و صغیر به معنای کودک و نقطه مقابل کبیر استفاده شده است (معین، ۱۳۶۳، ۲۱۴۸). علمای حقوق طفل یا صغیر را فردی دانسته‌اند که از نظر سن، قابلیت‌های جسمی و روحی لازم برای زندگی اجتماعی را به دست نیاورده باشد (عبادی، ۱۳۷۵، ۷۶). در اسناد بین‌المللی، از عبارت کودک و یا نوجوان استفاده شده است. قانون مدنی اسناد بین‌المللی مصوب ۱۹۸۹ میلادی، کودک را فردی تعریف کرده که به هجده سال تمام نرسیده باشد، مگر این که بر اساس قوانین داخلی لازم الاجرا سن بلوغ پایین‌تر تشخیص داده شود. در ماده ۱۱ مقررات سازمان ملل متحد برای حمایت از کودکان محروم از آزادی، از واژه نوجوان به مفهوم تمام افراد زیر هجده سال استفاده

شده است. قانون مدنی اسناد بین‌المللی در زمینه اقدام علیه قاچاق انسان مصوب ۲۰۰۵ میلادی نیز کودک را فردی معرفی کرده که کمتر از هجده سال سن دارد.

در بند «الف» ماده ۱ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹، طفل را فردی معرفی می‌کند که به حد بلوغ شرعی نرسیده باشد. بلوغ شرعی بر اساس ماده ۱۴۷ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، برای پسر پانزده سال تمام و برای دختر نه سال تمام قمری است. بدین ترتیب بلوغ مبنای اصلی حقوق کودک در ایران محسوب می‌شود و اماره بلوغ نیز رسیدن به سن معین ذکر شده است. به‌علاوه در بند «ب» ماده ۱ قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹ منظور از نوجوان نیز هر فرد زیر هجده سال تمام شمسی است که به سن بلوغ شرعی رسیده باشد (غنی زاده بافقی و حسین زاده سرشکی، ۱۴۰۲، ۲۰۰).

۱-۴- مفهوم رفتار جنسی و غریزه جنسی

رفتار جنسی مجموعه‌ای از افکار، رویه‌ها، عملکردها، بایدها و نبایدها، باورهای شخصی، هنجارهای فردی و خانوادگی، اجتماعی و اخلاقی پذیرفته شده توسط فرد در ارتباط با جنس مخالف و امور جنسی است. رفتار جنسی از دیدگاهی مانند یک موجود زنده، تولد، رشد و افول دارد، با دوران بلوغ رفتار جنسی در رفتار دختر و پسر نوجوان شکل گرفته و با کسب اطلاعات و تجربه‌های مختلف مراحل رشد و بلندگی را گذرانده و با سپری شدن دوران میانسالی سیر نزولی را طی کرده و با رسیدن به کهنسالی به دوران افت و خاموشی خود خواهد رسید (کاوه، ۱۳۸۶، ۱۵۳). همچنین شخصیت از مؤلفه‌های مختلفی تشکیل شده است که رفتار جنسی قسمتی از آن را تشکیل می‌دهد. بهبود رشد، پیشرفت در یک قسمت بر بخش‌های دیگر نیز تأثیرگذار خواهد بود. بنابراین بهبود و عملکرد قسمت‌های مختلف شخصیت بر رفتار جنسی تأثیر مثبت خواهد گذاشت. در واقع هر فردی رفتار جنسی خاص و متناسب با شخصیت خویش دارد. به عبارتی فرد درون‌گرا رفتار جنسی متفاوت با فرد برون‌گرا خواهد داشت. فردی که دارای باورهای انسانی و معنوی باشد رفتار جنسی اش با فردی که دارای چنین باورها و اعتقاداتی نباشد متفاوت خواهد بود. به همین صورت فردی که رفتار و شخصیت سالمی داشته باشد معمولاً رفتار جنسی ناسالمی نیز نخواهد داشت (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۸، ۲۸).

جنسیت، امور جنسی و جنس مخالف معمولاً از جذابیت خاصی برخوردار است. این امر برای بعضی‌ها جایگاه و اهمیت بیشتری را به خود اختصاص می‌دهد. همچنین در دوره نوجوانی با بلوغ جنسی میزان قابل

توجهی از ذهنیت‌های نوجوانان به سمت گزینه جنسی و امور مرتبط با آن جذب می‌شود. به همین جهت کلیه امور و پدیده‌هایی که به نحوی با جنسیت مرتبط باشد کشش و جذابیتی ویژه به همراه خواهد داشت. هره نگاری نیز به دلیل این که امور جنسی محور اصلی موضوع‌های آن را تشکیل می‌دهد برای افراد به‌ویژه برای نوجوانان و جوانان کشش خاصی را به همراه دارد (کاوه، ۱۳۸۶، ۱۳۸). خصوصاً در دوران بلوغ به یک باره شخص وارد بلوغ جنسی شده و درک و کنترل این حالات برای وی شاید کمی دشوار به نظر آید، که در هر صورت کششی برای ارضاء و یا کنترل این گزینه در وی به وجود خواهد آمد.

۲- ارکان جرم شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر در حقوق کیفری ایران

احکام قانونی شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر متعدد و پراکنده‌اند که با نگاهی جامع به مجموعه این قوانین و مقررات، شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر باید به مثابه یک عنوان مجرمانه خاص لحاظ شود و سپس با تطبیق ماده‌های قانونی موجود و نزدیک به این عنوان عناصر تشکیل‌دهنده این عنوان مجرمانه استخراج شود.

۲-۱- عنصر قانونی

۱-۲-۱- قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌کنند

این قانون به نوعی اولین اقدام خاص مرتبط با حوزه شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر محسوب می‌شود. این قانون که ابتدا در تاریخ ۱۳۷۲/۱۱/۲۴ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید در نوع خود از جهات بسیاری قابل توجه بود. مشخص نمودن فعالیت سمعی و بصری مجاز و غیرمجاز، ارائه تعریفی مشخص برای اولین بار از واژه‌های مبهمی مثل مبتدل و مستهجن و تعیین ضابطه مشخص برای تولید و تکثیر عمده و غیرعمده محصولات و برخی موارد دیگر از نکات قابل توجه ولی به دلیل بروز مسائل جدید و با توجه به نیازهای جدید جامعه قانون‌گذار با در نظر گرفتن این موارد در تاریخ ۱۳۸۶/۱۰/۱۹ اقدام به اصلاح قانون مزبور و ملغی نمودن قانون مصوب ۱۳۷۲ نمود (اسکندرزاده شانجانی، ۱۳۸۹، ۴۶).

قانون جدید از جهات بسیاری پیشرفته‌تر و بروزتر از قانون قبلی است و عناوین مجرمانه جدیدی به نسبت نیازهای جامعه و اعمال مجرمانه جدید در آن مورد نظر قرار گرفته است. ولی با این وجود هنوز هم خالی از اشکال به نظر نمی‌رسد. چه این که در مقابله با قانون جرایم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸ و ماده ۱۰ این قانون که ناظر به انتشار آثار از طریق الکترونیکی و سایت‌ها است نسخ می‌گردد. همچنین به نظر می‌رسد

ماده‌های ۱۴ و ۱۵ در قسمت حامل‌های داده که می‌تواند هر نوع وسیله انتقال اطلاعات را شامل شود با قانون نحوه مجازات مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌کنند دارای تعارضاتی باشد چه این که آثار سمعی و بصری مستهجن و مبتذل از طریق حامل‌های داده به موجب ماده‌های مزبور جرم‌انگاری شده است درحالی‌که قانون نحوه مجازات مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌کنند نیز این مورد را قبلاً مورد جرم‌انگاری قرار داده است. حال می‌بایست به اعتبار سمعی و بصری بودن آثار آن را مشمول این قانون و یا به اعتبار استفاده از حامل داده برای انتقال آن، آن را مشمول قانون جرائم رایانه‌ای دانست.

۲-۲-۱- ماده ۶۳۹ قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵

افراد زیر به حبس از یک تا ده سال محکوم می‌شوند: الف- کسی که مرکز فساد و یا فحشا دایر یا اداره کند. که صرف وجود عمد در دایر کردن و اداره مراکز فساد و فحشا برای کامل بودن عنصر روانی کافی است و نیازی به سوءنیت خاص وجود ندارد (اسکندرزاده شانجانی، ۱۳۸۹: ۳۲) و علاوه بر مجازات مقرر محل مربوطه نیز با نظر دادگاه به طور موقت بسته خواهد شد. ب- کسی که مردم را به فحشا تشویق نموده یا موجبات آن را فراهم نماید. که عمد در تشویق مردم به فساد و فحشا و فراهم آوردن موجبات آن با علم به ممنوعیت شرعی و قانونی آن و از این حیث جزء جرایم عمدی به شمار می‌رود و نیازی به سوءنیت خاص ندارد (اسکندرزاده شانجانی، ۱۳۸۹، ۳۲). در تبصره این بند ذکر شده که هرگاه بر عمل فوق عنوان قوادی صدق کند علاوه بر مجازات مذکور به حد قوادی نیز محکوم می‌گردد.

۲-۲-۳- ماده ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵

بنا بر بند الف از ماده جرم‌انگاری در مورد ساخت آثار شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر به نوعی از ریشه‌ای‌ترین نوع برخورد قوانین با شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر است. چراکه برخورد با علت است نه معلول. سوءنیت عام در این عنوان مجرمانه عمد در ساختن محصولات است با علم به محتوای آن‌ها و سوءنیت آن قصد توزیع و تجارت محصولات مورد نظر است. بنا بر بند ب از ماده اگر وارد کردن یا صادر کردن آثار شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر برای استفاده شخصی باشد مشمول حکم این ماده نمی‌شود و سوءنیت عام در این مورد عمد در وارد کردن و یا صادر کردن آثار شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر است و سوءنیت خاص آن به هدف توزیع و تجارت است که

روی هم عنصر روانی این عنوان را تشکیل می‌دهند (اسکندرزاده شانجانی، ۱۳۸۹، ۴۰). بنابر بند ج از ماده، قانون‌گذار از قید تجارت و توزیع عدول نموده و انتشار یا به معرض انظار عمومی گذاردن هر آنچه عفت و اخلاق را جریحه دار می‌کند به طور مطلق جرم دانسته است. این بند ماده ۶۴۰ که نمایش و انتشار آثار شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر را جرم‌انگاری کرده به دلیل حساسیت در بند دوم ماده ۶ قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴/۱۲/۲۲ نیز ذکر شده که اشاعه فحشا و منکرات و انتشار عکس‌ها و تصاویر و مطالب خلاف عفت عمومی است.

افزون بر موارد پیش گفته شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر ممکن است از مصادیق قانون حمایت از کودکان و نوجوانان مصوب ۱۳۸۱ نیز باشد.

۴-۲-۱- قانون حمایت از کودکان و نوجوانان مصوب ۱۳۸۱

با استناد ماده ۲ این قانون هر نوع اذیت و آزار کودکان که موجب شود به آنان آسیب جسمی یا روانی و اخلاقی وارد شده و سلامت یا روان آن‌ها را به مخاطره اندازد، ممنوع است. بدیهی است تهیه تصاویر مستهجن از کودکان و انتشار آن در بسیاری از موارد موجب ورود لطمات جبران‌ناپذیری به کودک می‌شود و از این رو برخی از موارد شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر مشمول این ماده است. مطابق ماده ۳ این قانون نیز هرگونه خرید و فروش، بهره‌کشی و به‌کارگیری کودکان برای ارتکاب اعمال خلاف، مانند قاچاق، ممنوع و مرتکب حسب مورد افزون به جبران خسارت وارد شده به شش ماه تا یک سال زندان یا جزای نقدی از ده میلیون ریال تا بیست میلیون ریال محکوم خواهد شد. طبق ماده ۴ این قانون هرگونه صدمه، اذیت، آزار و شکنجه جسمی و روحی کودکان و نادیده گرفتن عمدی سلامت و بهداشت روانی و جسمی و ممانعت از تحصیل آنان ممنوع و مرتکب به سه ماه و یک روز تا شش ماه حبس و یا تا ده میلیون ریال جزای نقدی محکوم می‌گردد.

استفاده از کودکان در تهیه تصاویر و فیلم و کلیپ‌های مبتذل، مصداق به‌کارگیری کودک در عمل خلاف است و جرم تلقی می‌شود. مواردی که مطرح شد، درباره شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر در فضای فیزیکی بود. تا پیش از تصویب قانون جرایم رایانه‌ای در ۱۳۸۸، قوانین مذکور می‌توانست شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر رایانه‌ای را تا حدی پوشش دهد. ولی خوشبختانه قانون جرایم رایانه‌ای در سال ۱۳۸۸ تصویب شد و ماده ۱۴ این قانون تحت عنوان جرایم علیه عفت و اخلاق عمومی بدون ذکر عنوان به شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر رایانه‌ای اختصاص یافته است.

۵-۲-۱- ماده ۱۴ قانون جرایم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸

در حال حاضر، این ماده عنصر قانونی شکار کودکان و نوجوانان در فضای رایانه‌ای است و بررسی عنصر مادی و روانی بر مبنای این ماده خواهد بود. گفتنی است قانون جرایم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸، شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر را به طور مطلق آورده است و تفاوتی از لحاظ مجازات میان شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر بزرگسالان و کودکان قائل نشده است؛ این در حالی است که پیش نویس قانون در ماده‌های ۱۵ و ۱۶، شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر کودکان و بزرگسالان را از هم تفکیک کرده بود. همچنین قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌کنند (مصوب ۱۳۷۲/۱۱/۲۴ و اصلاحیه ۱۳۸۶/۱۰/۱۹)، در تبصره سوم ماده ۳ در مورد شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر کودکان شدت عمل بیشتری به خرج داده است.

۶-۲-۱- قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴

قانون‌گذار با وجود این که در ماده ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵ نمایش و انتشار آثار شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر را مورد جرم‌انگاری قرار داده است، در قانون مطبوعات نیز به دلیل حساسیت واقعی که رسانه‌ها در زندگی امروز بشری دارند متذکر این مسئله شده است. فصل چهارم قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴/۱۲/۲۲ به حدود مطبوعات اختصاص داده شده است. برابر ماده ۶ قانون مذکور، نشریات جز در موارد اخلاف به مبنای و احکام اسلام و حقوق عمومی و خصوصی که در این فصل مشخص می‌شوند آزادند. بند دوم ماده اخیرالذکر اشاعه فحشاء و منکرات و انتشار عکس‌ها و تصاویر و مطالب خلاف عفت عمومی جزء موارد ممنوعه شمرده شده و در صورت ارتکاب ماده ۲۸ همین قانون آن را تبیین نموده است. البته مجازات مربوطه به موجب بند دوم تبصره سوم ماده ۶ الحاقی مصوب ۱۳۷۷ به مجازات تعیین شده در ماده ۶۹۸ قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵ ارجاع داده شده است. هرچند نظری مبنی بر این مسئله وجود دارد که می‌توان با وحدت ملاک ارتکاب چنین جرائمی در محیط سایبر را نیز از مصادیق همین قانون دانست ولی عملاً در بحث نشریات الکترونیک رویه قضایی تاکنون شمول قانون مطبوعات بر نشریات دیجیتال را نپذیرفته است و شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر و انتشار آثار مبتذل یا مستهجن از طریق نشریات و مطبوعات الکترونیکی نیز مشمول قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌کنند است.

۲-۲- عنصر مادی و شرایط تحقق جرم

در ابتدا هریک از اجزای ضروری برای تحقق عنصر مادی جرم شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر به تفکیک بررسی می‌شود:

۲-۲-۱- رفتار مجرمانه

در تمام موارد مذکور به استثناء ماده ۲۱ قانون جرایم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸، ارتکاب جرم شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر از طریق فعل مادی صورت می‌گیرد. بر اساس این ماده، در صورتی که ارائه‌دهندگان خدمات اینترنتی، عمدتاً و یا در نتیجه بی‌احتیاطی محتویات مجرمانه بر اساس قانون جرایم رایانه‌ای را فیلتر نمایند، قابل مجازات خواهند بود. به این ترتیب ترک فعل از مصادیق مجرمانه به شمار آمده است.

قانون‌گذار کیفری از یک سو مداخله مستقیم در جرم شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر موارد ساختن، تولید، انتشار، توزیع، اشاعه، تکثیر، نمایاندن، در معرض عموم قرار دادن، صادرات، واردات، معامله و تجارت، نگهداری و ذخیره‌سازی محتویات و داده‌های هرزه نگارانه را مشمول رفتار مجرمانه قرار داده است. به این ترتیب تمام افرادی که در هر مرحله از مراحل شکل‌گیری این جرم مداخله داشته باشند از جمله فردی که اندام برهنه خود را در معرض نمایش قرار داده و یا به آمیزش جنسی می‌پردازد، فیلمبردار، عکاس، نقاش و نویسنده نیز مشمول این عنوان مجرمانه خواهند شد. علاوه بر این، کسی که با دستکاری یک اثر آن را به اثر هرزه نگارانه مبدل می‌سازد، نیز رفتار مجرمانه می‌باشد.

قانون‌گذار در رابطه با توزیع و انتشار محتویات هرزه نگارانه، معیار کمی یا قانونی یا عرفی را مدنظر قرار داده است. ملاک مجرمانه تلقی شدن عمل نمایاندن و یا نمایش دادن آثار هرزه نگارانه، عمومیت یافتن است و ملاک آن مفهوم عرفی عموم است. صادرات و یا واردات آثار هرزه نگارانه و یا فراهم آوردن موجبات آن مجرمانه می‌باشد. بر اساس ماده ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵ خواه فرد توسط دیگری این عمل را انجام دهد و یا خود آن را انجام دهد به مجازات یکسانی محکوم خواهد شد (شکری و سیروس، ۱۳۸۴، ۷۱۳).

اول- تولید آثار پورنوگرافانه

قانون‌گذار ایران با عباراتی از قبیل، ساختن و تولید کردن این عمل را به‌عنوان یکی از مصادیق جرم شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر معرفی کرده است. تمامی افرادی که در فرایند تولید یا ساختن یک

اثر پورنوگرافانه فعالیت می‌نمایند، اقدام شان مشمول عنوان تولید بوده و قابل تعقیب‌اند. بنابراین نقاش، تصویربردار، نویسنده، فردی که به‌صورت برهنه یا در حال آمیزش جنسی در مقابل دوربین قرار می‌گیرد و دیگر افراد دخیل در این فرایند مشمول این عنوان می‌باشند.

برای محکوم کردن فرد به تولید این گونه آثار نیازی نیست که وی اثر ناموجودی را به وجود آورده باشد بلکه دستکاری و تغییر در یک اثر موجود به نحوی که به اثری پورنوگرافانه تبدیل شود نیز مشمول عنوان تولید است. در تبصره ماده ۷۴۴ قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵ عمل کسی که به وسیله سامانه رایانه‌ای یا مخابراتی، صدا، تصویر یا فیلم دیگری را به نحوی تغییر دهد یا تحریف نماید که به‌صورت مستهجن درآید جرم‌انگاری شده است. چنانچه در بحث عنصر روانی اشاره خواهد شد، هر نوع تولیدی مشمول این ماده نخواهد بود بلکه قصد تولیدکننده باید تجارت یا افساد باشد (بای و پورقهرمانی، ۱۳۸۸، ۱۱۵) که این با بند اول ماده ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵ نیز جرم‌انگاری شده و فعل مثبت ساختن، عنصر مادی آن را تشکیل می‌دهد.

دوم- مرتکب

تحقق جرایم موضوع بحث مستلزم وجود وصف یا ویژگی خاصی در مرتکب نمی‌باشد، بنابراین هر فردی اعم از زن یا مرد داخلی یا خارجی، کارمند یا غیرکارمند می‌تواند مرتکب این جرایم شود. با این همه، وجود برخی اوصاف در مرتکبان این جرایم به طور ویژه مورد توجه قانون‌گذار قرار گرفته است. این اوصاف شرط تحقق جرم نیستند بلکه مبنایی هستند برای بار کردن احکام یا مجازات‌هایی متفاوت با مرتکبان عادی. یکی از اوصاف عبارت است از مأمور دولت بودن مرتکب آن گونه که ماده ۸ قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی یا بصری فعالیت‌های غیرمجازی می‌نماید مصوب ۱۳۸۶ مقرر داشته است، هر گاه مأمور مذکور در ماده اقدام به انتشار اشیاء پورنوگرافانه‌ای نماید که بنابر اقتضاء شغلی در اختیار وی قرار گرفته است به مجازات‌هایی شدیدتر از مجازات مرتکبان عادی محکوم خواهد شد. تنها مصداق رفتاری، که موجب می‌شود مجازات این مأمور تشدید گردد، انتشار آثار پورنوگرافانه است. بنابراین اگر مأمور دولتی که به اقتضاء شغلش که یک اثر پورنوگرافانه در اختیارش قرار گرفته آن را منتشر نکند اما اقدامات دیگری چون نگهداری، انتقال به دیگری و یا معامله را انجام دهد، مشمول این تشدید نخواهد بود.

سوم- بزه دیده

قانون‌گذار شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر را جرمی فاقد بزه دیده به شمار آورده که مستقیماً عفت و اخلاق عمومی را مورد هدف قرار می‌دهد. وجود بزه دیده نیز از ارکان تشکیل‌دهنده جرم به شمار نمی‌آید. با این وجود از برخی از بزه دیدگان حمایت افتراقی به عمل آورده است. با توجه به ماده ۳ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان مصوب ۱۳۸۱ هرگونه بهره‌کشی و به‌کارگیری کودکان به منظور ارتکاب اعمال خلاف از جمله بهره‌نگاری قابل مجازات اعلام شده است. بر اساس ماده ۱۴ لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان مصوب ۱۳۸۳ نیز تولید، ارائه، انتشار، ذخیره‌سازی با تهیه محتویات مستهجن افراد زیر هجده سال مستوجب مجازات است. علاوه بر این، در ماده ۱۵ لایحه نامبرده استفاده از کودک و نوجوان برای تهیه، تولید، توزیع، تکثیر، نمایش، فروش و نگهداری آثار سمعی و بصری مستهجن یا مبتذل موجب تشدید مجازات و محکومیت مرتکبین جرم به حداکثر مجازات مقرر خواهد شد.

چهارم- دریافت‌کننده

قانون‌گذار ممکن است در مواردی به مخاطب شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر توجه ویژه نشان داده و کمیت و کیفیت آن را در حکم خود دخیل نماید. یکی از مواردی که وجود وصف خاص در مخاطب شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر شرط تحقق جرم دانسته شده فرضی است که بتوان عرفاً مخاطبان شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر را ملاک تعیین مجازات قرار داده، به نحوی که در تبصره دوم ماده ۷۴۲ قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵ کمتر از ده نفر بودن مخاطبان شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر را موجب تخفیف مجازات مرتکب نسبت به حالتی دانسته است که تعداد مخاطبان بیش از ده نفر باشد. این امر می‌تواند از موارد تشدید جلوگیری نماید تا این که حالت عمومی پیدا کرده و منحصرأ جامعه را هدف قرار دهد و قطعاً انتظار مجازات سخت‌تری از سوی قانون‌گذار دربارهٔ کمیت بالای مخاطبان می‌رود.

پنجم- موضوع جرم

موضوع جرم آن چیزی است که عمل مرتکب یا به عبارت دیگر همان مصادیق رفتار مانند پراکندن، نمایاندن و یا داشتن بر روی آن به وقوع می‌پیوندد. در جرایم مورد بحث شکل و قالب موضوع جرم در تحقق جرم بی‌تأثیر است به همین دلیل است که قانون‌گذار در بند اول ماده ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی

(کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵ پس از ذکر برخی مصادیق موضوع جرم مانند طرح، نوشته و گراور با به کار بردن عبارت و یا به طور کلی هر چیزی، تصریح کرده است که این مصادیق تمثیلی بوده و مقنن تحقق جرم را منحصر به این چنین موضوع خاص نکرده است. اما فقط شکل و قالب موضوع جرم است که برای قانون‌گذار فاقد اهمیت است. در مواردی ممکن است مقنن وجود برخی اوصاف در موضوع جرم را برای تحقق جرم ضروری بداند یا این که آن‌ها را ملاکی برای تعیین مجازات قرار دهد. موضوع این جرایم لزوماً باید، پورنوگرافانه باشند در غیر این صورت مجالی برای تحقق این جرایم باقی نمی‌ماند. قانون‌گذار با اشاره به آثار و محتویات مستهجن یا مبتذل این رکن را شرط تحقق جرم دانسته است.

موضوع جرم، محتویات و آثار هرزه نگارانه، مستهجن و مبتذل در قالب نوشته، طرح، گراور، عکس، فیلم و یا هر چیز دیگر است که افعالی مانند تهیه، توزیع و تکثیر شدن و یا به نمایش در آمدن بر روی آن‌ها واقع می‌شود. در مبحث موضوع جرم، علاوه بر وصف مبتذل و مستهجن به معیار کمی نیز باید توجه داشت. بر اساس ماده ۳ قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌نمایند مصوب ۱۳۸۶ در صورتی که محصولات تکثیر شده عمده یعنی، بیش از ده عدد باشد از موجبات تشدید مجازات می‌باشد. در ماده ۷۴۲ قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵ نیز در صورتی که محتویات مستهجن به کمتر از ده نفر ارسال شود مجازات کمتری اعمال خواهد شد.

ششم - وسیله ارتکاب

برای ارتکاب جرم شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر و جرایم مرتبط با آن استفاده از وسیله خاصی شرط نیست. با این وجود ممکن است استفاده از برخی وسایل برای ارتکاب جرم در میزان مجازات و یا سایر مقررات حاکم بر جرم مؤثر باشد و یا این که قانون حاکم بر آن را تغییر دهد. بدین ترتیب که ارتکاب از طریق سامانه‌های رایانه‌ای، مخبراتی و یا حتی حامل‌های داده عمل را مشمول ماده‌های ۷۴۲ و ۷۴۳ قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵ و سایر مقرراتی می‌گرداند که به موجب قانون جرایم رایانه‌ای به این قانون افزوده شده‌اند. چنانچه عمل از وسایل سمعی و بصری ارتکاب یافته است رفتار مجرمانه مشمول قانون نحوه مجازات اشخاص که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌نمایند مصوب ۱۳۸۶ خواهد بود، البته به جز مواردی که بتوان مشمول قانون جرایم رایانه‌ای قرار داد. همچنین در فرض رفتار مجرمانه که از طریق مطبوعات می‌شود. با این وجود در ماده مذکور صرفاً به لفظ تعزیر بسنده شده است امری که مغایر اصل قانونی بودن مجازات‌ها است.

با توجه به این که ماده ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵ به عنوان عنصر قانونی عام جرم شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر، مصادیق تعزیری برای شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر را مشخص کرده است و این ماده موخر بر قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴ است، باید به این نظر قائل شد که شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر ارتكابی از طریق مطبوعات نیز مشمول ماده ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵ می‌باشد (ولیدی، ۱۳۸۳، ۲۳۲). بر این اساس، صرفاً برای تعیین شخص مسئول (مدیرمسئول، نویسنده و...) و دیگر مسائل شبکه‌ای مانند تعیین دادگاه صالح می‌توان به قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴ استناد کرد و نه برای تعیین مجازات.

نوع وسیله به کار رفته برای ارتكاب جرم شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر بر قانون حاکم بر آن مؤثر است. در صورتی که شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر از طریق تارنماهای رایانه‌ای و مخابراتی و یا حامل داده‌ها ارتكاب یابد مشمول ماده‌های ۷۲۹ به بعد قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵ و به‌ویژه ماده‌های ۷۴۲ و ۷۴۳ خواهد بود. وقوع این جرم با توسل به وسایل سمعی و بصری به استثناء مواردی که مشمول ماده‌های نامبرده پیشین می‌شود، در محدوده قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیرمجاز می‌نمایند مصوب ۱۳۸۶ قرار می‌گیرد.

در ارتباط با ارتكاب شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر از طریق مطبوعات گروهی آن را مشمول ماده ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵ دانسته و برخی نیز ماده ۲۸ قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴ را لازم الاجرا می‌دانند. به موجب این قانون، انتشار عکس‌ها، تصاویر و مطالب خلاف عفت عمومی ممنوع و موجب تعزیر شرعی است و اصرار بر آن موجب تشدید تعزیر و لغو پروانه خواهد شد. البته باید توجه داشت که بسنده نمودن به ذکر موجب تعزیر شرعی، عدول از اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها است که مورد بی‌توجهی قانون‌گذار قرار گرفته است.

هفتم - نتیجه مجرمانه

قانون‌گذار در ماده ۴ قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌نمایند مصوب ۱۳۸۶ حالت خاصی را مدنظر قرار داده است به نحوی که فردی با آثار پورنوگرافانه تهیه شده از دیگری وی را تهدید کند و منتج به نتیجه شود. به موجب این حکم قانونی چنانچه نتیجه حاصله زنا باشد مرتکب به مجازات زنا به عنف محکوم می‌گردد. به بیان دیگر قانون‌گذار در این ماده تهدید را نوعی اکراه روانی در نظر گرفته و حکم اکراه مادی یعنی زنا به عنف را بر آن مترتب نموده

است. پس چون این جرایم غفت و اخلاق عمومی را جریحه دار می‌کند وقوع نتیجه خاصی لازم نیست و صرف وقوع رفتارهای پیش گفته برای تحقق جرم کفایت می‌کند.

کلیه مصادیق جرم شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر در دسته جرایم مطلق قرار دارند و در تحقق آن نیل به نتیجه خاص مورد توجه نمی‌باشد و ضرورتی ندارد حتماً افرادی به این محتویات دست یابند. به‌عنوان مثال، صرف بارگذاری تصاویر مستهجن در وبلاگ شخصی برای تحقق جرم انتشار آثار مستهجن کفایت می‌کند و نیاز نیست این تصاویر توسط یک کاربر دریافت و یا مشاهده شود.

۲-۳- عنصر روانی

در حقوق جزا اصل بر عمدی بودن جرایم است (میرمحمدصادقی، ۱۳۸۷، ۴۲۸). بدین معنی که برای تحقق جرم و قابل مجازات بودن مرتکب، رفتار او باید دارای قصد مجرمانه نیز باشد. با این همه ممکن است قانون‌گذار در برخی موارد وجود قصد مجرمانه را برای تحقق جرم ضروری نداند و به صرف وجود خطای جزایی بسنده نماید. این موارد که خلاف اصل مذکور هستند با عنوان جرایم غیرعمدی شناخته می‌شوند.

در کلیه متون قانونی مورد بحث، جرم شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر به‌صورت عمدی ارتکاب می‌یابد و تنها در یک مورد است که موضوع غیرعمدی مطرح می‌شود. در بحث جرایم عمدی، پرداختن به موضوع سوءنیت عام و داشتن اراده آزاد و سوءنیت خاص مطرح می‌شود. برای عامدانه دانستن، جرم نباید توسط مجنون، مجبور، مست و یا فرد در حال خواب و یا بیهوشی صورت گرفته باشد و به‌علاوه فرد باید بداند آنچه منتشر یا نگهداری می‌کند دربردارنده مضامین هرزه نگارانه است.

همان‌طور که پیش از این گفته شد، جرایم شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر در دسته جرایم مطلق قرار دارند. اما در تحقق برخی از این جرایم علاوه بر سوءنیت عام، وجود سوءنیت خاص نیز مطرح است. در ماده ۱۲ قانون جرایم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸ در صورتی که افعال ساختن، نگهداری، به نمایش گذاشتن و عرضه عمومی محصولات هرزه نگارانه همراه با سوءنیت خاص که تجارت و توزیع باشد مجرمانه انگاشته می‌شود. اما بر اساس ماده ۱۴ این قانون انتشار، توزیع و معامله محصولات هرزانگاران در هر صورت جرم است و نیاز به وجود سوءنیت خاص نیست. درحالی‌که، در جرم تولید، ذخیره یا نگهداری این محصولات، توأم بودن با سوءنیت خاص که قصد تجارت یا افساد است ضروری می‌باشد. رای وحدت رویه شماره ۶۴۵ دیوان عالی کشور مؤید این دیدگاه است.

اعمال مشمول قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیر مجاز می‌نمایند مصوب ۱۳۸۶، بدون وجود هیچ شرطی مجرمانه اعلام شده است و نیازی به وجود سوءنیت خاص و قصد معامله، تجارت یا افساد نیست. به این ترتیب با استناد به تفسیر مضیق قوانین کیفری، قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیر مجاز می‌نمایند مصوب ۱۳۸۶ را تنها منصرف به افرادی می‌دانیم که به صورت حرفه‌ای به امور سمعی و بصری اشتغال دارند و در سایر موارد نیز ماده‌های ۶۴۰ و ۷۴۲ قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵ مجرا خواهد بود. در بند چهارم ماده ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵ معرفی و اعلان افراد فعال در جرم شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر و محل دستیابی به این محصولات در صورتی که با سوءنیت خاص تشویق به معامله و یا ترویج آن محصولات همراه باشد مجرمانه خواهد بود و بدون وجود این اهداف فاقد وصف مجرمانه خواهد بود.

۳- شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر به صورت عمدی

برای مطالعه عنصر روانی شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبری به صورت عمدی، اجزاء عنصر روانی در دو بخش سوءنیت عام و سوءنیت خاص بررسی می‌شود.

۳-۱- سوءنیت عام

ضرورت وجود سوءنیت عام برای تحقق جرایم شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر بدین معنی است که از یک سو مرتکب باید عمل را با اراده آزاد انجام داده باشد. بنابراین اگر مرتکب مجنون باشد و یا آن که برای مثال به نگهداری اشیاء پورنوگرافانه، در فضای سایبر و یا به نمایش گذاردن تصویر پورنوگرافانه مجبور شده باشد و یا عمل را در حالت خواب، بیهوشی و مستی انجام داده باشد با لحاظ سایر شرایط و احکام پذیرفته شده در حقوق کیفری عمومی اقدام وی قابل مجازات نخواهد بود. از سوی دیگر مرتکب باید بداند که در حال انجام یک عمل مجرمانه است. لذا فرد باید بداند آنچه در حال تکثیر، توزیع و یا نگهداری آن است متضمن مطالب پورنوگرافانه است، در غیر این صورت نمی‌توان او را از لحاظ کیفری مسئول دانست (قدسی و بی‌نیاز، ۱۳۹۰، ۱۷۶).

۳-۲- سوءنیت خاص

این جرایم به طور کلی نیاز به سوءنیت خاص ندارند، اما قانون‌گذار در برخی موارد برای تحقق آن‌ها افزون بر سوءنیت عام وجود سوءنیت خاص را نیز ضروری دانسته است که مصادیق سوء نیت خاص

عبارتند از: قصد تجارت یا توزیع، معامله کردن و تولید و نگهداری.

۴- شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر به صورت غیر عمدی

شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر به صورت غیر عمدی در ماده ۸ قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیرمجاز می کنند مصوب ۱۳۸۶ جرم انگاری شده است. در این ماده آمده است که اگر آثار پورنوگرافانه‌ای که به مناسبت شغل در اختیار کارمندان و ماموران مذکور در ماده قرار گرفته است نه در نتیجه سوءنیت آنان، بلکه در اثر سهل انگاری آن‌ها افشاء گردد این ماموران مجرم محسوب شده و به مجازات مندرج در این ماده محکوم خواهند شد که تا یک سال حبس و مجازات نقدی از دو میلیون ریال تا بیست میلیون ریال محکوم می‌شود و در صورت وجود سوءنیت به مراتب مجازات سنگین تری خواهند داشت (اسکندرزاده شانجان، ۱۳۸۹، ۱۶۲).

اگر کسی مرتکب اعمال مندرج در ماده‌های ۶۴۰، ۷۴۲ و ۷۴۳ قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵ شود اما اثبات کند که این کار را برای مقاصد علمی یا هر مصلحت حلال عقلایی دیگر انجام داده است از تحمل مجازات معاف خواهد شد. ولی چون حدود آن مشخص نیست، این امکان وجود دارد هر کسی برای کارهایی که انجام داده است توجیهاتی ارائه نماید تا از مجازات رهایی یابد مانند آن که داستان‌ها و خاطرات پورنوگرافانه را تولید و از طریق وبلاگ خود منتشر کند سپس در دفاع از خود ادعا کند که این نوشته‌ها را بدین منظور تهیه و منتشر کرده است که جوانان از خواندن آن‌ها درس عبرت بگیرند و به سراغ مسائل جنسی نروند و یا فیلم‌ها و تصاویری از برقراری رابطه جنسی زن و مرد منتشر کند و مدعی شود که هدفش آموزش جنسی به جوانانی است که به تازگی ازدواج نموده‌اند و شیوه صحیح برقراری رابطه جنسی با همسر خود را نمی‌دانند. که این ابهام از یک سو می‌تواند مفری باشد برای مجرمان و از سوی دیگر مشکلاتی برای محاکم به وجود آورد.

۵- حمایت کیفری از بزه دیدگان جرایم جنسی در قوانین کیفری

درباره حمایت قانونی از بزه دیده جرایم جنسی که در شکل گیری بزه بی تأثیر و فاقد تقصیر است قوانین کیفری به دو شیوه جرم انگاری و تعیین ضمانت اجرای مناسب اقدام نموده‌اند. چراکه آنچه می‌تواند به قوانین جنبه اجرایی و عملی ببخشد ضمانت اجرای آن است، لذا در اینجا مصادیقی از حمایت کیفری در قوانین بررسی می‌شود.

۵-۱- زنای به عنف

شدیدترین جرم از زمره جرایم جنسی زنای به عنف است و بیشترین حمایت را برای بزه دیده و بیشترین مجازات را برای بزه‌کار در پی دارد. این امر با توجه به این که امروزه در بسیاری از نظام‌های حقوقی هدف از اعمال کیفر یا اقدام تأمینی، بیش از آن که امروزه تنبیه سنتی بزه‌کار باشد بازگرداندن موفقیت‌آمیز اجتماعی، حرفه‌ای و اخلاقی وی به جامعه است باز هم قابل توجه است زیرا جرم مورد بحث تقریباً در تمام نظام‌های حقوقی از قبیح خاصی برخوردار بوده و مستوجب مجازات سنگینی است. در نظام حقوقی ما، جرم زنای به عنف، جزء حدود بوده و مجازات آن برای زانی حد قتل می‌باشد. در واقع این مجازات یعنی شدیدترین مجازاتی که ممکن است برای مجرم مقرر گردد و به تبع این مجازات، مقنن بیشترین حمایت را از بزه دیده آن جرم انجام داده است.

در تعریف زنای به عنف باید بیان داشت همان تعریف زنا (یعنی جماع مرد با زنی که ذاتاً بر او حرام است اگر چه در دبر باشد) البته با اعمال زور و عنف. به عبارت دیگر زن به زنا رضایتی نداشته و مرد او را به این کار مجبور می‌کند و علاوه بر این بعضی هر گونه حالتی را که زن در آن رضایت به آمیزش ندارد را در حکم اکراه دانسته و مجازات زنای به عنف دارد مثل مستی، بیهوشی و خواب. البته باید توجه داشت احتساب موارد مذکور در عنوان زنای به عنف با تردید همراه خواهد بود زیرا اکراه و عنفی که باعث تحقق زنای به عنف می‌گردد مستند به فعل زانی است یعنی اگر زن خود به دلیل مستی، رضایت و اراده اش را زائل نموده باشد و مرد با او زنا نماید تلقی زنای به عنف از این امر بعید به نظر می‌رسد. زیرا مرد در کشاندن زن به زنا متوسل به زور نشده است، هر چند زن رضایتی به عمل نداشته باشد اما این عدم رضایت مستند به بزه‌کار نمی‌باشد، خصوصاً این که در برخی موارد مانند مستی زن در زوال اراده مقصر است.

۵-۲- تعرض و مزاحمت برای زنان

ماده ۶۱۹ قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵ مقرر می‌دارد: هر کس در اماکن عمومی یا معابر متعرض یا مزاحم زنان یا اطفال شود به حبس از دو ماه تا شش ماه و تا هفتاد و چهار ضربه شلاق محکوم خواهد شد. در واقع با تدوین این ماده به حمایتی خاص از زنان و همچنین اطفال اقدام نموده است که حتی مزاحمت برای زنان را جرم‌انگاری نموده است. اما چنین حمایتی برای مردان مقرر نشده و تا زمانی که مورد ایراد ضرب و جرح واقع نشوند، حمایتی از آنها صورت نمی‌گیرد. مبنای حمایت از زنان حتی در صورت مزاحمت و تعرض، علاوه بر این که این حمایت بزه دیده فاقد تقصیر تعلق می‌گیرد، آسیب‌پذیر بودن زن نسبت به مرد می‌باشد.

از موارد دیگری که در راستای حمایت کیفری از بزه دیدگان جرم جنسی نقش اساسی دارد در حریم خصوصی است. در این زمینه در حقوق ایران مقررات خاصی به چشم نمی‌خورد تنها ماده‌ای که در این خصوص آمده ماده ۶۴۸ قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵ است. این ماده به طور کلی به بحث حمایت و حفاظت از اسرار مردم می‌پردازد. ولی باید در نظر داشت حمایت از حریم خصوصی ابعاد گسترده‌تری دارد و تنها شامل اطلاعات فی مابین بزه دیده و افراد مذکور در ماده فوق نمی‌شود. علاوه بر این حمایت مندرج در ماده اختصاص به بزه دیدگان ندارد و همه مردم را شامل می‌شود، لذا ماده فوق تنها بخش کوچکی از حمایت از حریم خصوصی بزه دیدگان است و نمی‌تواند حمایت مورد نظر را تأمین سازد و باید بیش از این‌ها مورد توجه مسئولین سیاست جنایی قرار گیرد.

۵-۳- نقش بزه دیدگان روسپی گر در تکوین جرائم جنسی

نقش بزه دیده روسپی در تکوین جرائم جنسی حائز اهمیت بوده و به این جهت که ممکن است در پس ایفای این نقش، همیشه این جریان تنها به ارتکاب فحشاء خاتمه نیابد و به جرائم شدیدتری همچون تجاوز به عنف به دلیل سوءاستفاده از روسپی و عدم پرداخت دستمزد یا دلایل دیگر منجر شود که باید به طور تخصصی در سیاست جنایی جوامع مورد توجه واقع شود. پس همان‌گونه که به‌عنوان مثال در زنانی به عنف، تعرض و مزاحمت برای زنان و بزه دیدگی زنان روسپی، قانون دست به حمایت کیفری با ضمانت اجراهای عملی و اجرایی زده است، در جرائم شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر نیز با توجه به این که بستر تمامی جرائم پیش گفته را فراهم می‌نماید و می‌تواند به شکل یک جرم مستقل و ویرانگر جلوه کند لازم است به طور جدی‌تری جرم‌انگاری شده و قانون به حمایت کیفری از این بزه دیدگان ناآشنا پردازد و ضمانت اجرای قوانین بسیار مدون و عملی باشد تا از این امر و اشاعه آن پیشگیری شود.

۶- انواع رویکردها نسبت به شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر

۶-۱- رویکرد ممنوعیت مطلق

قانون‌گذار کیفری در فصل هجدهم قانون مجازات اسلامی تحت عنوان جرائم علیه عفت و اخلاق عمومی به جرم‌انگاری اعمالی پرداخته است که دربرگیرنده شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر نیز می‌باشد. به موجب بند الف و بند ب ماده ۶۳۹ قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵ هر کس اقدام به دایر نمودن یا اداره کردن مرکز فساد و فحشاء نموده و با مردم را به فساد و فحشاء تشویق کرده و یا موجبات آن را فراهم آورد به یک تا ده سال حبس محکوم می‌شود.

بر اساس بند اول ماده ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵، هر کس نوشته یا طرح، گراور، نقاشی، تصاویر، مطبوعات، اعلانات، علایم، فیلم، نوار سینما یا به طور کلی هر چیزی که عفت و اخلاق عمومی را جریحه دار نماید برای تجارت یا توزیع به نمایش و معرض انظار عمومی گذارد یا بسازد یا برای تجارت و توزیع نگه دارد، به حبس از سه ماه تا یک سال و جزای نقدی از یک میلیون و پانصد هزار ریال تا شش میلیون ریال و تا هفتاد و چهار ضربه شلاق یا به یک یا دو مجازات مذکور محکوم خواهند شد. این ماده به طور مستقیم برگرفته از ماده ۲۱۳ مکرر قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴ است. با این تفاوت که مسئله حمایت از افراد زیر هجده سال حذف شده است. بر اساس این ماده می‌توان شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر را محتوایی دانست که عفت و اخلاق عمومی را جریحه دار می‌نماید. علاوه بر این، نمایش و در معرض انتظار قرار دادن محصولات شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر به منظور توزیع و تجارت، ساخت و تهیه، نگهداری با هدف توزیع و تجارت و وارد کردن یا صادر کردن این آثار برای توزیع و تجارت جرم و قابل مجازات اعلام شده است. به این ترتیب، قانون‌گذار همانند ماده ۲۱۳ مکرر قانون مجازات عمومی مصوب ۱۳۰۴، شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر و تمام مصادیق آن را با اتخاذ رویکرد ممنوعیت مطلق جرم‌انگاری نموده است (مدنی قهفرخی و زینالی، ۱۳۹۰، ۱۹۷).

با توجه به ماده ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵، نگهداری، طرح، نقاشی، نوار سینما و ویدئو یا به طور کلی هر چیزی که عفت و اخلاق عمومی را جریحه دار نماید در صورتی که به منظور تجارت و توزیع باشد جرم محسوب می‌شود. بنابراین نگهداری وسائل مزبور در صورتی که تعداد آن معد برای تجارت و توزیع نباشد از شمول ماده نامبرده خارج بوده و فاقد جنبه جزایی است.

۶-۲- رویکرد افتراقی

قانون‌گذار در سال ۱۳۸۱ در جهت ایفای تعهدات ناشی از الحاق به قانون مدنی اسناد بین‌المللی مصوب ۱۹۸۹ میلادی و تصویب آن، با توسل به رویکرد افتراقی به ایجاد چتر حمایتی گسترده و ویژه برای کودکان اقدام و قانون حمایت از کودکان و نوجوانان را تصویب کرد. اگرچه این قانون به طور مستقیم به شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر نپرداخته است، با این وجود مفاد آن در زمینه شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر نیز قابل اعمال می‌باشد. بر اساس ماده ۳ این قانون، خرید، فروش، بهره‌کشی و به‌کارگیری کودکان برای اعمال خلاف ممنوع بوده و مرتکب، حسب مورد، علاوه بر جبران خسارت وارده به شش ماه تا یک سال حبس و یا جزای نقدی از ده میلیون تا بیست میلیون ریال محکوم خواهد

شد. به این ترتیب با توجه به مجرمانه بودن عمل شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر، به کارگیری کودکان برای تولید، انتشار، توزیع و نگهداری محتویات هرزه انگارانه به عنوان یکی از مصادیق کودک آزاری قابل مجازات است.

به منظور جبران نواقص و کاستی‌های قانون حمایت از کودکان و نوجوانان مصوب ۱۳۸۱، لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان در سال ۱۳۸۳ تهیه شد. در این لایحه هم راستا با تعهدات ایران به قانون مدنی اسناد بین‌المللی مصوب ۱۹۸۹ میلادی و پروتکل اختیاری آن در زمینه فروش، فحشاء و شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر به حمایت افتراقی کیفری از کودکان پرداخته است. بر اساس بند و ماده ۲ لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان، موضوعات و مضامین مستهجن، هر گونه محتوا یا تصویر است که به صورت مجازی یا حقیقی بیانگر برهنگی کامل با آمیزش، عمل یا اندام جنسی باشد. شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر کودکان نیز، استفاده از کودکان و نوجوانان در تهیه و تولید موضوعات و مضامین مستهجن تعریف شده است.

نتیجه

وجود قوانین جزایی گوناگون از جمله قانون مجازات اسلامی (کتاب پنجم تعزیرات) مصوب ۱۳۷۵، قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴، قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت غیرمجاز می‌نمایند مصوب ۱۳۸۶ و قانون جرایم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸، بیانگر وجود سیاست جنایی تقنینی غیرمنسجم در زمینه مقابله با شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر کودکان است. سیاست جنایی نامبرده دارای نواقص و کاستی‌هایی نیز می‌باشد. از آن جمله می‌توان به عدم اختصاص قانون ویژه برای مقابله با شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر کودکان و بیان غیرصریح آن در قانون حمایت از کودکان و نوجوانان مصوب ۱۳۸۱ اشاره کرد. لایحه حمایت از کودکان و نوجوانان نیز که با هدف جبران کاستی‌های قانون نامبرده تهیه شده است فرجام نامشخصی دارد. سیاست جنایی تقنینی ایران در قبال شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر بسیار پراکنده است. این امر بدان جهت است که قانون‌گذار در قوانین مختلف معترض شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر شده و هریک از این متون قانونی مصادیقی را ذکر کرده و احکامی را مقرر نموده است. این امر موجب می‌شود که محاکم درباره هر پرونده با مشکل تشخیص قانون حاکم مواجه باشند و این که قلمرو اجرایی هریک از این قوانین چیست؟ کدام یک از این احکام قانونی نسخ شده‌اند و کدام‌ها به قوت خود باقی‌اند؟ و این مهم لزوم جرم‌انگاری شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر را به طور اخص در قانون کشور ما تأیید می‌نماید.

قانون‌گذار بی‌توجه به قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به قانون مدنی اسناد بین‌المللی مصوب ۱۹۸۹ میلادی در زمینه فروش، فحشاء و شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر، در قانون جرایم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸ نیز تعریف دقیقی از شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر و انواع آن ارائه نکرده است. علاوه بر این، قانون نامبرده تنها تولید، ذخیره‌سازی یا نگهداری محتویات مستهجن به قصد تجارت یا افساد را مجرمانه اعلام کرده است، درحالی‌که یافته‌های پژوهش‌های صورت گرفته حاکی از رابطه میان مراجع به سایت‌های شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر و افزایش خطر ارتکاب جرایم جنسی علیه کودکان است.

قانون‌گذار، در هیچ‌یک از متون قانونی به مسئله شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر غیرواقعی و مورفینگ و تعریف آن نپرداخته است. مباحثی چون شروع به جرم شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر، معاونت در آن و مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی نیز مورد توجه قانون‌گذار واقع نشده است. متأسفانه در برخی از موارد مجازات‌های پیش‌بینی شده در قانون در مقایسه با آسیب‌های وارده به کودکان بسیار خفیف است. مسئله بااجتماعی شدن و بهبود روانی و جسمانی بزه دیده نیز در این قوانین به فراموشی سپرده شده است. علاوه بر این، تنها به مجازات‌هایی از قبیل حبس و جزای نقدی پرداخته و مواردی چون شرکت در کلاس‌های آموزشی و کارهای عام‌المنفعه برای کودکان را مدنظر قرار نداده است.

قانون‌گذار پاسخ‌های کیفری شدیدی را در قبال شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر در نظر گرفته است. در برخی موارد برای این جرم مجازات افساد فی الارض (اعدام) پیش‌بینی شده است. مجازاتی که در برخی دادنامه‌های صادره نیز انعکاس یافته است. آن گونه که گاه محارب و مفسد فی الارض بودن متهمان از این طریق احراز شده است که متهم با هدف فروپاشی اهداف نظام مباردت به شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر کرده است. در پاره‌ای دیگر چنین استدلال شده است که شبکه‌های مذکور اهداف ضداخلاقی، ضددینی و مخالفت با نظام سیاسی را به صورت حلقه‌های پیوسته‌ای دنبال می‌کنند.

ملاحظات اخلاقی: موارد مربوط به اخلاق در پژوهش و نیز امانتداری در استناد به متون و ارجاعات مقاله تماماً رعایت گردیده است.

تعارض منافع: تعارض منافع در این مقاله وجود ندارد.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین اعتبار مالی نگارش یافته است.

منابع

- اسکندرزاده شانجانی، امیر، ۱۳۸۹، **مسائل قضایی هرزه‌نگاری در محیط سایبر**، چاپ اول، تهران، انتشارات راه نوین.
- بای، حسنیعلی و پورقهرمانی، ۱۳۸۸، **بررسی فقهی حقوقی جرایم رایانه‌ای**، چاپ اول، قم، انتشارات پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
- بذریاچ، حمید، ۱۴۰۱، **نقش دولت در امنیت اخلاقی اطفال در فضای سایبر در پرتو اسناد بین‌المللی**، **فصلنامه سیاست جهانی**، شماره ۲.
- جعفری لنگرودی، محمدجعفر، ۱۳۸۸، **مبسوط در ترمینولوژی حقوق**، جلد سوم، چاپ چهارم، تهران، انتشارات گنج دانش.
- رهگشا، امیرحسین؛ موسوی، سیدامین؛ علوی اردکانی، سیدمحمدرضا، ۱۳۹۶، **پیشگیری رشدمدار از بزهکاری کودکان و نوجوانان در فضای سایبر**، **ماهنامه آفاق علوم انسانی**، شماره ۱۰.
- شکر، رضا و سیروس، قادر، ۱۳۸۴، **قانون مجازات اسلامی در نظم حقوق کنونی**، چاپ چهارم، تهران، انتشارات مهاجر.
- کاوه، سعید، ۱۳۸۶، **عکس و فیلم شکار کودکان و نوجوانان در فضای سایبر (برهنه نمایی) و پیامدهای آسیب زای آن در رفتار جنسی**، چاپ اول، تهران، انتشارات سخن.
- عبادی، شیرین، ۱۳۷۵، **حقوق کودک نگاهی به مسائل حقوقی کودکان در ایران**، جلد اول، چاپ چهارم، تهران، انتشارات کانون.
- غنی زاده بافقی، مریم و حسین زاده سرشکی، اسما، ۱۴۰۲، **جستاری بر پدیده هرزه نگاری و اغفال سایبری کودکان در پرتو آموزه‌های فقه و حقوق ایران**، **دوفصلنامه فقه و حقوق خانواده**، شماره ۷۸.
- قدسی، سیدابراهیم و بی‌نیاز، مهدی، ۱۳۹۰، **جرایم صوتی تصویری در قلمرو عفت و اخلاق عمومی**، **فصلنامه مطالعات فقه و حقوق اسلامی**، شماره ۴.
- کردعلیوند، روح‌الدین و محمد میرزائی، ۱۳۹۷، **گونه‌شناسی جرایم سایبری با نگاهی به قانون جرایم رایانه‌ای و آمار پلیس فتا**، **مجله حقوقی دادگستری**، شماره ۱۰۲.
- مدنی قهفرخی، سعید و زینالی، امیرحمزه، ۱۳۹۰، **آسیب‌شناسی حقوق کودکان در ایران**، چاپ اول، تهران، انتشارات میزان.
- معین، محمد، ۱۳۶۳، **فرهنگ فارسی**، جلد دوم، چاپ هشتم، تهران، انتشارات امیرکبیر.
- میرمحمدصادقی، حسین، ۱۳۸۷، **جرایم علیه اشخاص**، چاپ دوم، تهران، انتشارات میزان.
- ولیدی، محمدصالح، ۱۳۸۳، **حقوق جزای اختصاصی**، چاپ دوم، تهران، انتشارات امیرکبیر.

Legal Civilization

ISSN: 2873-1841
ISSN: 2873-1922

No.20- Summer 2024

The Place of Congress and its Powers in the Political System of the United States of America

Amirreza Mahmoudi, Abbas Taghvaei, Mohadeseh Ghavami Pour Sereshkeh

Challenge of the Presence of Civil Societies in Criminal Proceedings of Iran

Ensieh Salimi, Ali Dadkhah

An Analysis on the Imposition of Criminal Liability on Judicial Officers with an Emphasis on the Theory of “Participation with Virtue” in Iranian Law

Hadi Masoudifar, Nafiseh Shirazi

Criminalization of Hunting Children and Teenagers in Cyberspace in Iranian Law

Hamid Ayadehpour, Maryam Kamaei, Daryoush Kalantari

Guardian’s Responsibility: Study of Iranian and French Legal Systems

Akram Makki, Esmacil Kashkoulani

Agency of Genes in Cyber Crimes and its Effect on Committing Criminal Behavior with an Emphasis on Cyber Criminology

Sajjad Saanatjou, Maedeh Daghighi, Shahrooz Darbandi

Feasibility Assessment of the Legitimacy of Replacing the Endowment Property in Islamic Jurisprudence Schools and Subject Laws of Iran

Elham Tabarsa, Mohaddeseh Sadeghian Lamraski

Analyzing Avicenna’s Views about Women and Children and comparing it with the Provisions of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women and the Convention on the Rights of the Child

Mohamad Mahdi Davar, Reyhaneh Sadeghi

Analyzing the Implementation Challenges of the Bail Confiscation Order in the Branches of the Execution of Criminal Sentences

Akbar Mahmoodi, Iman Esfandiari

Feasibility of Legitimate Self-defense through Cyber Attacks

Saleh Gholam Heidari

Governance Challenges Based on Sustainable Development in Iran’s Budgeting System

Mohammad Mahdi Rezvanifar, Zahra Salimi

Building a State that Works for Women: Integrating Gender into post-conflict State Building

Marjan Moradi

Weapons of War Tools of Justice: Using Artificial Intelligence to Investigate International Crimes

Navid Zamaneh Ghadim, Aram Abbaspour Jalali

The Role and Importance of the Administrative Court of Justice in Guaranteeing Individual Rights

Zahra Memarian